

JUHEND RIIGI ÕIGUSABI OSUTAVATELE ADVOKAATIDELE SEOSSES LASTE ESINDAMISEGA TSIVIILKOHTUMENETLUSES

Käesolev juhend on kehtestatud advokatuuriseaduse § 12 p 18 alusel ning juhitud Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi § 12 lg-st 4.

§ 1. Üldsätted

- (1) Juhendi eesmärgiks on sätestada riigi õigusabi osutavatele advokaatidele juhised laste esindamisega seotud menetlustes.
- (2) Lastega seotud tsiviilkohtumenetlusteks käesoleva juhendi tähenduses loetakse:
 - 2.1. lapse hooldusõigust puudutavad vaidlused;
 - 2.2. lapsega suhtlemise korraldamine, s.h. enne 1.09.2022. a tehtud kohtulahendite täitmiseks TsMS § 563 järgi läbiviidavas lepitusmenetluses;
 - 2.3. lapse eraldamine perekonnast, lapsele eestkostja määramine;
 - 2.4. lapse varalisi õigusi ja kohustusi puudutavad vaidlused, sh nõusoleku andmine lapse varaga tehingu tegemiseks;
 - 2.5. hagita menetluses läbivaadatavad isaduse vaidlustamise asjad;
 - 2.6. lapse teovõime laiendamise vaidlused;
 - 2.7. lapse paigutamine kinnisesse lasteasutusse.

§ 2. Advokaadi pädevus

- (1) Advokaat, kes võtab vastu lapse esindamise ülesande, peab olema lapse esindamiseks vajalike isiksuseomadustega (sh lapsega suhtlemiseks ja usaldusliku kontakti saavutamiseks vajalike oskustega) ning omama vastavat ettevalmistust ja olema kompetentne lapse õigusi ja huve kaitsma, muuhulgas peavad tal olema head teoreetilised teadmised asjakohasest materiaal- ja menetlusõigusest ja oskused neid teadmisi advokaaditegevuses kasutada. Advokaat peab olema läbinud advokatuuri juhatuse poolt laste esindamiseks kohustuslikuks tehtud koolitused.
- (2) Advokaat, kes võtab vastu lapse esindamise ülesande, kinnitab töö vastuvõtmisega, et tal on lapse professionaalseks esindamiseks vajalikud isiksuseomadused, ta on võimeline lapsega usalduslikku kontakti saavutama ja ta on kompetentne lapse õigusi ja huve kaitsma.

§ 3. Advokaadist lapse esindaja ülesanded

- (1) Lapse esindaja ja lapse vahel on kliendisuhe. Sellest tulenevalt on lapse esindaja esmane ja peamine ülesanne kohtumenetluses olla lapse hääli, selgitada põhjalikult välja lapse soov ja nägemus vaidluse lahenduskäigust ning edastada see muutumatult kohtule.
- (2) Lapse esindaja selgitab oma kompetentsi piires välja asjaolusid, mh eestkostes asutuselt, ja analüüsib, kas lapse tahe on kujunenud vabalt ning kas lapse väljendatud soov vastab tema tegelikule huvile. Kui tõendite ja lapse esindaja erialateadmistel põhineva järelduse kohaselt ei pruugi lapse väljendatud soov olla kujunenud vabalt või võib lapse soov olla vastuolus tema tegelike huvidega, selgitab lapse esindaja kohtule, millised tunnused või asjaolud teda sellistele järeldustele viisid. Lapse soovide ja huvi vastuolu ei vabasta esindajat kohustusest edastada kohtule lapse enda seisukoht lapse vanusest sõltumata.

- (3) Vajadusel kogub ja esitab lapse esindaja kohtule asja lahendamiseks asjassepuutuvaid tõendeid või taotleb kohtult vastavate tõendite kogumist. Sõltuvalt lapse huvist esitab lapse esindaja ise kohtule menetluslikke taotlusi, sh taotlusi esialgse õiguskaitse kohaldamiseks ning vajadusel menetlusabi saamiseks või muude abistavate meetmete rakendamiseks, kuid mitte ainult.
- (4) Lapse esindaja teeb lapse esindamisel koostööd kohaliku omavalitsuse asjassepuutuvate ametnikega.
- (5) Esindajal on lapse esindamisel kohustus kohtuda esindatava lapsega sõltumata lapse vanusest. Lapse esindaja kohtub lapsega lapsele sobilikus keskkonnas, milleks üldjuhul ei ole advokaadibüroo, ja ilma vanemate juuresolekuta. Kui tulenevalt lapse vanusest või muudel põhjustel ei ole ilma vanema juuresolekuta kohtumine võimalik või on menetluses vajalik teha kindlaks lapse ja vanema suhte laad, kohtub lapse esindaja lapsega mõlema vanema kodus ja eelduslikult koos lastekaitsetöötajaga. Kohtumine koos lastekaitsetöötajaga ei ole põhjendatud, kui vanemal on lastekaitsetöötaja vastu väga suur usaldamatus või esineb muu mõjuv põhjus. Sõltuvalt menetluse pikkusest ja menetluse käigus asjaolude muutumisest kohtub esindaja lapsega korduvalt.
- (6) perekonnaseaduse § 122 lg 1 kohaselt vanema hooldusõigus ei kehti kohtuasjas, kus on määratud muu esindaja. Kui vanem teeb põhjendamatult takistusi esindaja ja lapse kohtumiseks vanema juuresolekuta, on soovitatav asja menetlevalt kohtunikult taotleda kolmandatele isikutele esitamiseks määrust esindajale õiguse andmise kohta kohtuda lapsega vanema nõusolekuta ja vanema juuresolekuta. Sellega saab esindaja tõendada oma volitusi korraldada lapsega kohtumisi näiteks lasteaias, koolis, lapsele lähedaste kolmandate isikute juures või mujal.
- (7) Sõltuvalt konkreetse vaidluse asjaoludest võib lapse ärakuulamisel esindaja poolt olla asjakohane vestluse helisalvestamine, selgitades nii salvestamist kui selle eesmärki eelnevalt lapsele. Helisalvestamise eesmärgiks saab olla üksnes vabastada esindaja vajadusest teha vestluse käigus märkmeid (st vältida lapse tähelepanu hajumist ja lapsega tekkinud kontakti pidevat katkemist) ning võimaldada esindajal kohtule esitatava kokkuvõtte koostamisel lähtuda talletatud alusandmetest, mitte oma mälust. Salvestise edastamine vanematele ei ole lubatav.
- (8) Lapse esindaja peab olema kogu menetluse käigus aktiivne, aidates kaasa lapse huvidest lähtuvalt vaidluse kiirele lahendamisele. Lapse esindaja teeb kõik endast sõltuva, et vanemad saavutaksid lapse soove ja huve arvestava rahumeelse kokkuleppe. Seejuures lapse esindaja algatab vanemate vahelisi läbirääkimisi, vajadusel koostab selleks omapoolse kompromissiettepaneku. Lapse esindaja juhib vanemate vahelisi läbirääkimisi kompromissi saavutamiseks ja kajastab vanemate kokkuleppe kohtule esitatavas dokumendis.
- (9) Lapse esindaja lähtub esindusülesannet täites üksnes lapse õigustest ja huvidest. Kui lapse esindaja hinnangul ei ole vanemate seisukohad menetluskohaldamise järgi selged ja ta peab vajalikuks istungieelset vanema täiendavalt ärakuulamist, teeb ta erapooletuse huvides kohtumise ettepaneku mõlemale vanemale. Lapse esindaja peab olema erapooletu ega tohi muutuda ühe vanema esindajaks.
- (10) Lapse esindajal on kohustus osaleda kohtuistungil.
- (11) Esindajal on soovitatav kohtumenetluse käigus püstitada küsimus sellest, kes tutvustab lapsele talle arusaadaval viisil last vahetult puudutavat menetlusaegset kohtumäärust (nt hagi tagamise või esialgse õiguskaitse kohaldamise või last kaasavate abistavate meetmete rakendamise vm määrust), samuti menetlust lõpetavat lahendit. Kui menetluse käigus on kokku lepitud, et kohtulahendit tutvustab asjas kaasatud lastekaitsetöötaja, ei pea lapse esindaja kohtulahendit lapsele tutvustama isiklikult. Kui sellist kokkulepet kohtumenetluses ei sõlmita, on kohtulahendi lapsele tutvustamine esindaja ülesanne, kellel on õigus saada selle ülesande täitmise eest tasu, esitades vastava taotluse kohtule. Juhul, kui menetlusnorm näeb ette lapse iseseisva õiguse kohtulahendit vaidlustada, tutvustab kohtulahendit lapsele esindaja ise ja selgitab välja lapse soovi kohtulahendit vaidlustada ning vajadusel koostab kaebuse, mille sisu kooskõlastab enne kaebuse esitamist esindatava lapsega.